

การเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

The proposal of Design Guideline in Phutai Vernacular House: Case study of Ban Nonyang, Nonyang Sub-District, Nongsoong District, Mukdahan Province

สกลชัย บุญปัญญา¹

Sakolchai Boonpunja¹

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ 6 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพที่สื่อลักษณะรูปธรรม และนามธรรมของชุมชนอีสาน อันเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรม 2) เพื่อศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นบ้าน กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร 3) ศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นบ้านอีสาน และเรือนชุมชนผู้ไท 4) ศึกษาการพัฒนาการทางด้านรูปแบบ ที่ว่าง รูปทรง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม สัดส่วน วัสดุโครงสร้าง 5) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย 6) เพื่อศึกษาและทราบแนวทางการออกแบบเรือนพักอาศัย ที่มีพื้นที่ใช้สอยในขนาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พร้อมรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่รักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิธีการศึกษาได้ลงสำรวจภาคสนาม ชุมชนผู้ไท บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน สสำรวจสภาพแวดล้อมโดยรอบชุมชน เก็บข้อมูลเรือนพักอาศัยและได้ทำการศึกษาจากเรือนทราบถึงลักษณะร่วมและลักษณะเด่นทางกายภาพ และได้เสนอแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย ขั้นตอนแรก คือการทบทวนงานวิจัย ผู้วิจัยทำการสำรวจหาข้อมูลและความสำคัญของพื้นที่ การรวบรวมองค์ความรู้จากเอกสารวิชาการในประเทศ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาสถาปัตยกรรม สำรวจและเก็บข้อมูลเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนและชาวบ้าน ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในสร้างกระบวนการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่จัดไว้ที่นำเสนอคนในท้องถิ่นและชุมชน ให้รับทราบข้อมูลต่างๆที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลมาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติจริงทั้งผู้วิจัยและชุมชน โดยการออกแบบร่างเบื้องต้น เพื่อคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อาพัฒนาเป็นแบบร่างการออกแบบเรือนพักอาศัย เพื่อนำเสนอต่อคนในท้องถิ่นและชุมชนเป็นครั้งสุดท้าย ขั้นตอนที่ 5 นำเสนองานครั้งสุดท้าย และเสนอแนวทางการพัฒนาต่อไป ในการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

¹ อาจารย์ประจำ,คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เบอร์โทรศัพท์ 084-1134883

Email : sakolchai_11@yahoo.com

¹ Lecturer, Faculty of Architecture Urban Design and Creative Arts Mahasarakham University

สามารถสรุปรูปแบบของเรือนประยุกต์ได้ 3 รูปแบบ โดยที่ รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประยุกต์ทั้ง 3 รูปแบบนั้น เป็นตัวแทนที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ อันเป็นทางเลือกสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมอีสานร่วมสมัยต่อไป

คำสำคัญ: เรือนพื้นถิ่นอีสาน ,ผู้ไท

Abstract

There were 6 purposes of this research; 1) to study the community's physical data concretization and abstract which important factors that effected to culture form and impact the architecture form, 2) to study the physical of local house detail at Ban Nonyang, Nonyang Sub-District, Nongsoong District, Mukdahan Province, 3) to study the physical Esarn and Phutai's house, 4) to study the development of the house form, space, shape, architectural component, proportion, material structure, 5) to create the local participation by design the house, and 6) to study and learn how to design the house which appropriate space, efficiency for living and local vernacular architecture conservation and local identity promotion.

The research methodology was Phutai's house observation at Ban Nonyang, Nonyang Sub-District, Nongsoong District, Mukdahan Province, interview the community leader, observed the nearby communities, collected the data by studying the overall physical houses and their unique, including guided the community participation to the leader as follows; step 1, review the researches, the researcher observed the data and the important of the area, collected the knowledge from the domestic history of architecture journals, observed and collected the vernacular house data, interviewed the community leader, folk wisdom, and villagers. Step 2, analyzed the collected data to identify the vernacular house making guidelines at Ban Nonyang, Nonyang Sub-District, Nongsoong District, Mukdahan Province. Step 3, presented the first draft house design to the community leader and villagers for public hearing. Step 4, the researcher redesigned the house by using the public hearing result. Step 5, the last presentation for house development guidelines. In conclusion, there were three kinds of applied vernacular houses which local identity promotion on community participation architecture form to make the applied vernacular house guideline which the new choice for model Esarn architecture in the future.

Keywords : Esarn Vernacular House,Phuthai

บทนำ

ศิลปวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือที่คนทั่วไปเรียกว่า “ภาคอีสาน” มีเอกลักษณ์ของตนเองที่ต่างไปจากภูมิภาคอื่นๆของประเทศโครงสร้าง

วัฒนธรรมส่วนใหญ่บริเวณอีสานตอนกลางและบริเวณอีสานตอนเหนือมีลักษณะคล้ายคลึงกับอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งมีบริเวณศูนย์กลางอยู่บริเวณแม่น้ำโขง เนื่องด้วยความสำคัญอย่างใกล้ชิด และความผูกพันสายเครือญาติในอดีตมาก่อน ย่อมจะได้รับการสืบทอด

ศิลปวัฒนธรรมมาจากล้านช้างโดยตรง ต่อมาเมื่ออพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในภูมิภาคอีสานอย่างแท้จริงนั้น เริ่มในช่วงประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นต้นมา และมีความเจริญขึ้นมาเป็นลำดับ จนมีฐานะเป็นเมือง และได้มีการสร้างศิลปวัฒนธรรมของตัวเองเด่นชัดปรากฏอยู่ทั่วไป ดังจะเห็นได้จากผลงานทางศิลปะ สถาปัตยกรรม ได้แก่อาคารทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ในวัด อันเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่งทุกอย่างที่เชื่อมโยงเรื่องราวความเป็นอยู่ตลอดจนความเป็นมาของชุมชนนั้นๆ อย่างดี เช่น พระธาตุ สิม หอระฆัง หอกลอง และสิ่งก่อสร้างอื่นๆ ส่วนอาคารทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวกับที่พักอาศัยของชาวอีสานได้แก่เรือนหรือบ้านที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

อีสานเป็นภาคที่มีเอกลักษณ์ความเป็นบ้านของตนเองอย่างชัดเจน เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน สร้างสรรค์ และสอดแทรกวัฒนธรรมการดำรงอยู่ของท้องถิ่นอย่างพอเพียงตรงไปตรงมา สถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นอีสาน คือ สิ่งปลูกสร้างอาคารที่พักอาศัยของชาวบ้านในท้องถิ่นอีสาน ที่ก่อเกิดจากแนวความคิด และรูปแบบของเรือนพื้นถิ่นเป็นตัวของตัวเอง มุ่งสนองความต้องการในประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่อย่างตรงไปตรงมาแฝงด้วยคุณค่าในตัวสถาปัตยกรรมเอง คุณค่าของการอยู่ร่วมกับสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน ในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตของชุมชน และสอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศ

ชุมชนผู้ไท เป็นกลุ่มชนที่มีการตั้งถิ่นฐานมากในอีสาน เช่น จังหวัดเลย นครพนม มุกดาหาร และสกลนคร ในแต่ละชุมชนก็มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน ส่งผลต่อสถาปัตยกรรมและชุมชนอย่างน่าสนใจ เนื่องจากปัจจุบันกระแสวัฒนธรรมอื่นๆ ที่เปลี่ยนไปตามกาลสมัย มีการขยายตัวของชุมชนและความเจริญทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว ที่พยายามเผยแพร่และต่างแทรกตัวเข้ามาทั้งทางตรงทางอ้อม ในรูปแบบต่างๆ ที่เป็นการรับค่านิยมที่ต้องการขัดเกลา

ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสิ่งเดิมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะในทางสถาปัตยกรรมศิลป์นั้น ได้ถูกมองข้ามไปอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ จะโดยคนท้องถิ่น หรือต่างถิ่นก็ตาม ด้วยเหตุนี้เอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมเรือนพื้นบ้านที่มีมากมายถูกละเลย และแทนที่ด้วยสิ่งอื่นตามความไม่เข้าใจในคุณค่าพื้นถิ่นของตนเอง ชาวชนบทจำนวนไม่น้อยมีความต้องการที่อยู่อาศัยแบบชาวเมือง มองไม่เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะถิ่นของตนและได้ปรับเปลี่ยนบ้านเป็นอย่างชาวเมือง ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เนื่องจากบางพื้นที่นับเป็นเรือนที่มีคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมของท้องถิ่น

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษาบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งชุมชนผู้ไทและเรือนพื้นบ้านดั้งเดิม เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของบ้านเรือนแต่เดิมให้ทันสมัยกับสภาพปัจจุบัน โดยสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในด้านกายภาพ อันเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลให้เอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนเริ่มหายไป การศึกษาเบื้องต้น พบว่าเรือนพักอาศัยในชุมชนมีหลายรูปแบบทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งรูปแบบการใช้พื้นที่ รูปทรงอาคาร วัสดุและวิธีก่อสร้าง แต่ยังคงแฝงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมและคติความเชื่อเดิมของชุมชนอยู่ เป็นการปรับตัวของชาวบ้านให้ทันกับโลกปัจจุบันที่เปลี่ยนไป การศึกษาเรือนพื้นบ้าน พื้นฐานความรู้จากภูมิปัญญาชุมชนที่เข้าใจถึงวิถีชีวิตของตนเอง อันก่อกำเนิดระหว่างตัวของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกับบริบท ที่แสดงลักษณะเฉพาะถิ่นอย่าง เป็นอันหนึ่งอันเดียว มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาทบทวนภูมิปัญญาในอดีต อาทิเช่น วิถีชีวิต การทำมาเลียงชีพ ประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเรือนพักอาศัยแบบต่างๆ และร่วมสร้างกระบวนการคัดสรรคันทหารูปแบบที่เหมาะสม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อที่จะเป็นประโยชน์และทราบถึงแนวทางการเสนอแนวทางการออกแบบ

เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ อันเป็นทางเลือกสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมอีสานร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางกายภาพที่สื่อลักษณะรูปธรรม และนามธรรมของชุมชนอีสาน อันเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อรูปแบบสถาปัตยกรรม
2. เพื่อศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นบ้านกรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร
3. ศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นบ้านอีสานและเรือนชุมชนผู้ไท
4. ศึกษาการพัฒนาการทางด้านรูปแบบ ที่ว่าง รูปทรง องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม สัดส่วน วัสดุ โครงสร้าง
5. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย
6. เพื่อศึกษาและทราบแนวทางการออกแบบเรือนพักอาศัย ที่มีพื้นที่ใช้สอยในขนาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พร้อมรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่รักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

วิธีการศึกษา

เพื่อศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นบ้านชุมชนผู้ไท กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร โดยศึกษารายละเอียดองค์ประกอบทางกายภาพและ ศึกษาค้นคว้าลักษณะทางกายภาพเรือนพื้นบ้านและ พัฒนาการของเรือนชุมชนผู้ไท เพื่อทราบแนวทางในการศึกษาพัฒนาแนวความคิดต่อยอด อีกทั้งเป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษาพัฒนาการของเรือนพื้นบ้านชุมชนผู้ไท โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ขั้นตอนและวิธีการรวบรวมข้อมูล การรวบรวมองค์ความรู้จากเอกสารวิชาการในประเทศ ที่

เกี่ยวข้องในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาสถาปัตยกรรม ซึ่งทำการรวบรวมจากเอกสารดังนี้ คือ ภาคเอกสาร

- สุวิทย์ จิระมณี.(2530).ประเพณีคติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน ในสถาปัตยกรรมอีสาน กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส.
- นพดล ตั้งสกุล และ จันทนีย์ วงศ์คำ.(2547). คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกเรือนพื้นบ้านและชุมชนผู้ไท. ขอนแก่น : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉัตรชัย แซ่ฉั่ว,(2544) .การศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรือนผู้ไท ต.โนนยาง อ.หนองสูง จ.มุกดาหาร. รายงานการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สาขาสถาปัตยกรรมไทย ภาควิชาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- งานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา
- บทความย่อยจากหนังสือ
- บทความจากเอกสาร
- เอกสารที่เสนอการประชุม หรือสัมมนาวิชาการภาคข้อมูลบุคคล
- ผู้รู้เกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา ผู้นำชุมชน พระฉ่ง โอภาส นายมานพ อาจวิชัย นางบำเพ็ญ อาจวิชัย นางพริณู อาจวิชัย และนายคำเส็ง อาจวิชัย

2.ลงพื้นที่พบผู้นำชุมชนพร้อมเอกสารแนะนำตัว

3.ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชน และชาวบ้าน

4.ลงพื้นที่สำรวจสภาพแวดล้อมโดยรอบบริเวณชุมชนบ้านโนนยาง

5.สำรวจและเก็บข้อมูลเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น

6.ลงพื้นที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย

7. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล และประมวลผลจากข้อมูลด้านต่างๆ เพื่อทราบแนวทางการออกแบบเรือนพักอาศัย ที่มีพื้นที่ใช้สอยใน

ขนาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พร้อมรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่รักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

8. ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาการศึกษาและจัดทำเอกสารประมาณ 9 เดือน

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร

บ้านโนนยาง (เดิมชื่อว่าบ้านหนองไอน้อย) ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ตั้งอยู่ทางหลวงหมายเลข 2042 กิโลเมตรที่ 67 ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอหนองสูงเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร และอยู่ห่างจังหวัดมุกดาหารเป็นระยะทาง 67 กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่ มีประชากรรวมทั้งสองหมู่ 1,698 คน 375 ครอบครัวยุ โดยแยกเป็นหมู่ 1 จำนวน 814 คน หมู่ที่ 2 จำนวน 884 คน

บ้านโนนยาง มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับลำห้วยบังอี่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับลำห้วยบังอี่ เขตติดต่อกับบ้านหนองไ้อ หมู่ที่ 8 ตำบลโนนยาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านจิ้ว หมู่ที่ 4 ตำบลโนนยาง

ทิศใต้ ติดต่อกับภูจ้อก้อเขตติดต่อกับหมู่บ้านหนองคำ ตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด

สภาพภูมิประเทศ หมู่บ้านนี้ตั้งอยู่บริเวณทุ่งนาโล่งซึ่งยาวออกไปจรดเนินเขาเตี้ยๆทางด้านหลัง ทิศเหนือของหมู่บ้านจะเป็นที่ดอนส่วนทางทิศใต้จะเป็นที่ราบลุ่ม จึงใช้เป็นที่นา บ้านโนนยางมีลักษณะหมู่บ้านเป็นแบบตามยาว เนื่องจากมีการกระจายตัวของหมู่บ้านไปตามถนนหลัก โดยจะมีซอยย่อยเชื่อมกับถนนหลวง ป่าชุมชนอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันตก ห้วยบังอี่เป็นเสมือนแหล่งน้ำสำคัญไหลผ่านทางทิศเหนือของหมู่บ้าน

ประชากรและภาษา แบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่ มีประชากรรวมทั้งสองหมู่ 1,698 คน 375 ครอบครัวยุ โดยแยกเป็นหมู่ 1 จำนวน 814 คน

หมู่ที่ 2 จำนวน 884 คน สำหรับภาษาของชาวผู้ไท บ้านโนนยาง ภาษาพูดเป็นภาษาผู้ไท ซึ่งเป็นภาษาในตระกูลภาษาไทย ภาษาเขียนเป็นภาษาไทยภาคกลาง ภาษาพูดผู้ไทคล้ายกับภาษาไทยอีสาน

สภาพเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตของชาวผู้ไท จะขึ้นอยู่กับการทำนา ทำไร่เป็นหลัก และมีการเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย หมู เป็ด ไก่ เลี้ยงไหม ทำไร่ฝ้าย และทอผ้า มักเป็นลักษณะเลี้ยงตัวเองมากกว่าการเลี้ยงเห็นผลทางเศรษฐกิจ มีการผลิตในระบบอุตสาหกรรมครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ แม้กระทั่งโรงสีข้าวก็มักจะเป็นขนาดเล็ก โดยเฉพาะอยู่ใกล้กับหมู่บ้านที่มีการทำนาปลูกข้าว (ข้อมูลตำบลโนนยาง:สำนักส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอหนองสูง)

อิทธิพลทางสังคมวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับเรือน

วิถีครอบครัวและการเปลี่ยนแปลง ระบบครอบครัวของบ้านโนนยาง นิยมแต่งเอาลูกเขยเข้าบ้านเหมือนกับชาวอีสานและชาวผู้ไท เนื่องจากการเพิ่มแรงงานให้กับครอบครัวฝ่ายหญิง เพื่อช่วยพ่อแม่ฝ่ายหญิงทำมาหากินระยะหนึ่งก่อนจะแยกเรือนไปอยู่อย่างอิสระตามลำพัง ระยะเวลาที่ช่วยพ่อแม่ทำมาหากินประมาณ 2 ปี หรืออยู่กระทั่งจนมีลูกสาวคนต่อไปของครอบครัวนั้นแต่งงานและนำสามีมาอยู่ช่วยพ่อแม่ต่อ ลูกสาวที่แต่งงานก่อนจึงแยกเรือนออกไปได้ หรือแยกเรือนมักปลูกเรือนบริเวณเดียวกับพ่อแม่ของฝ่ายหญิง สำหรับช่วงเวลาที่ฝ่ายชายเข้ามาอยู่ในบ้านฝ่ายหญิง พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะยกพื้นที่ห้องส้วมให้ อ่างกั้นห้องโดยใช้ตุ้หรือฝ้าม่านกั้นพื้นที่ห้องนอนรวม บ้างก็กั้นพื้นที่สวนเกยให้

นอกจากนี้ หากมีการสร้างเรือนสำหรับลูกเขยและลูกสาวขึ้นใหม่จะไม่มีมีการต่อเติมขยายเชื่อมต่อกันไปด้วยขานแล่นแบบเรือนภาคกลาง แต่ปลูกเรือนอยู่ใกล้เคียงกันใช้องค์ประกอบเรือนร่วมกัน เช่น เรือนไฟ ห้องน้ำ และเล่าข้าว และการสร้างเรือนอยู่ในบริเวณใกล้กันจึงไม่นิยมสร้างรั้วหากเป็นญาติสนิทหรือเป็นลูกเป็นหลาน (ธิตี เสงครศรี, 2530 : 9-10)

ประเพณีและวัฒนธรรมความเชื่อของชุมชน ชาวบ้านยังนับถือผีของปู่ย่าตายาย มีดอนปู่ตาเป็นที่ปกปักรักษาหมู่บ้าน ปัจจุบันนับถือพุทธศาสนา ร่วมกับการนับถือผี สำหรับการประกอบประเพณีแต่ละครั้งจะมีหมอผีมาเสี้ยงทายและทำนายการณืไว้ล่วงหน้า ตั้งแต่ประเพณีการปลูกเรือน การแต่งงาน การตาย ยังคงมีการนับถือฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ อย่างเคร่งครัด ในการทำพิธีมักจะไปทำที่นาหรือที่ลานวัด สภาพสังคมยังคงเป็นแบบดั้งเดิม เป็นครอบครัวขยาย เมื่อลูกสาวแต่งงานจนแยกครอบครัวก็จะปลูกเรือนบนที่ดินของพ่อแม่ กลุ่มเรือนดังกล่าวก็กลายเป็นกลุ่มเรือนที่เป็นสังคมกลุ่มเดียวกันซึ่งทำให้บางที่การขยายเรือนโดยการปลูกบ้านหลาย ๆ หลังในที่ดินขนาดจำกัด เรือนแต่ละหลังจึงต่อชนกัน

ความเชื่อที่ส่งผลต่อเรือนของบ้านโนนยาง สำหรับคติความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเรือน มีลักษณะยึดถือคล้ายกับเรือนไทยอีสาน มีคติความเชื่อในอำนาจลี้ลับเหนือธรรมชาติและเชื่อในการครองเรือน การทำมาหาเลี้ยงชีพ สิ่งใดที่โบราณห้ามว่าเป็นโทษ และนำความเดือดร้อนมาให้ ก็จะไม่ยอมทำสิ่งนั้น

จากการศึกษาของ อาจารย์ สุวิทย์ จิระมณี เกี่ยวกับประเพณี คติความเชื่อมีอิทธิพลต่องานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน แยกออกเป็น 2 ประเด็นคือ

-ด้านความเชื่อเกี่ยวกับการวางโครงการทำงาน ซึ่งได้แก่ การถือฤกษ์ยาม การเลือกทำเลที่ตั้ง และการปลูกต้นไม้ที่เป็นมงคล

-ด้านการหาสัดส่วน การวางผังเรือน ได้แก่ การถือสัดส่วนที่เป็นมงคล และการวางผังวัดกับหมู่บ้าน

ความเชื่อและคติเกี่ยวกับฤกษ์ยามในการปลูกเรือน เตรียมเครื่องเรือน ตลอดจนการเลือกพื้นที่ปลูกเรือน การเลือกไม้มาสร้างเรือนไม้ตามตำรา คือไม่ควรนำไม้ที่ถูกฟ้าผ่ายืนตาย ไม้ที่มีแมลงซ่อนไซเป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับเรือนส่วนใหญ่ของบ้านโนน

ยางนี้คล้ายคลึงกับชาวอีสาน เช่น ความเชื่อในการปลูกเรือนเป็นกลุ่มเชื่อว่าควรจะปลูกเรือนให้สัมพันธ์กันไปทางเดียวเรียงขนานกันไป และเรือนไฟจะแยกห่างจากเรือนนอนโดยวางขวางหรือตั้งฉากกับเรือน การวางเรือนมักนิยมปลูกตามตะวัน คือวางจั่วในทางทิศตะวันออก – ตะวันตก วางห้องส้วมหรือห้องลูกสาวทางทิศตะวันตก สำหรับห้องพระวางทิศตะวันออก สำหรับเล่าข่าวควรวางในทิศตะวันออกหรือทิศเหนือ และไม่ควรวางขวางเรือน ห้องน้ำจะวางแยกจากเรือน โดยควรวางในทิศตะวันตกหรือทิศใต้ ในส่วนของความเชื่อเกี่ยวกับบันได คือการใช้บันไดเป็นเลขคู่ และให้บูชาแม่บันได และแม่บันไดมีขนาดความยาวไม่เท่ากัน โดยข้างหนึ่งจะมีความยาวมากกว่า (สุวิทย์ จิระมณี ,2530)

ปัจจุบันการนับถือผีแบบในอดีตเริ่มหายไป และหันมานับถือพุทธ ซึ่งบางบ้านที่มีห้องเบ็ญที่มีที่สำหรับวางหิ้งพระพบว่ามีหิ้งพระและหิ้งผีอยู่ในที่เดียวกัน ปัจจุบันคติความเชื่อบางอย่างทำให้รูปแบบเรือนเปลี่ยนไป การพัฒนาทางวัสดุที่ใช้กับเรือนและความจำกัดในการจัดหาวัสดุที่นำมาสร้างเรือนที่แต่เดิมต้องหาเองจากป่า กลายเป็นหาซื้อจากท้องตลาดที่มีขนาดมาตรฐานการผลิต ดังนั้นคติความเชื่อเกี่ยวกับคติความเชื่อทางวัสดุการหาสัดส่วนมงคลจึงหายไป เหมือนกับเรือนในพื้นที่อื่น ๆ ทางภาคอีสานที่มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว

ลักษณะกายภาพและรูปพรรณสัณฐานของผังหมู่บ้าน พบว่า เป็นการตั้งชุมชนใกล้แหล่งน้ำคือ ห้วยบังอี่ทางด้านทิศเหนือ ส่วนห้วยบ่ง ห้วยแคนอยู่ทางด้านทิศใต้และทิศตะวันตก สภาพบ้านเรือนเกาะไปตามถนนของหมู่บ้านและถนนทางหลวงผ่านหมู่บ้าน และมีการขยายการสร้างเรือนเกาะแนวถนนไปทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน ผังถนนภายในหมู่บ้านจะเป็นแบบตาราง มีองค์ประกอบของหมู่บ้านคือ กลุ่มบ้าน วัด ดอนปู่ตา หลักบ้าน โรงเรียน โรงสี ร้านค้า และพื้นที่ทำการเกษตร โดยบ้านเรือนอยู่ในที่ดอน และที่นาที่อยู่โดยรอบเป็นที่ลุ่ม

ความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านและพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ดินของหมู่บ้านจะประกอบด้วยพื้นที่สำหรับเรือนพักอาศัยเกาะกลุ่มอยู่ตรงกลาง และมีถนนทางหลวงผ่านทางทิศเหนือของหมู่บ้าน โดยรอบหมู่บ้านเป็นพื้นที่เกษตรกรรมโดยมีวัดอยู่ท้ายหมู่บ้าน และโรงเรียนอยู่ทางทิศเหนือติดกับถนนทางหลวง ในส่วนของพื้นที่การเกษตรทางด้านทิศเหนืออยู่ใกล้แหล่งน้ำห้วยบังอี ส่วนทางใต้อยู่ใกล้ห้วยป่ง และห้วยแคน โดยจะมีคลองชลประทานทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน

ลักษณะเด่นทางกายภาพโดยรวมเรือนพื้นถิ่นบ้านโนนยาง

จากการสำรวจศึกษาสภาพทางกายภาพของหมู่บ้านโนนยาง พบว่าลักษณะกายเรือนพื้นถิ่นต่างๆมีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกับลักษณะกายภาพของเรือนอีสานในที่ตั้งอื่นๆที่ได้ทำการสำรวจศึกษาไว้แล้วสามารถแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. ทิศกับองค์ประกอบของเรือน มีลักษณะเด่นดังนี้

-วางจั่วเรือนทิศตะวันออกตกสอดคล้องกับการรับลมและการระบายอากาศภายในเรือนใหญ่และการวางแนวเรือนไฟตั้งฉากกับเรือนใหญ่

-หึ่งพระกับการหันหัวนอนสัมพันธ์กัน โดยการหันหัวนอนทางทิศเหนือกับทิศใต้ และหึ่งพระวางในทิศเดียวกันและนิยมวางให้ชิดมุมผนังในทิศตะวันออก

-บันไดวางขนาดกั้นเรือนใหญ่และวางไว้ทิศเหนือได้

-ลำดับการเข้าสู่เรือนคือจากบันไดเข้าสู่ชานและเกย

2. ผนังเรือน มีลักษณะเด่นดังนี้

-ผนังบริเวณแบบเรือนกลุ่ม ไม่มีรั้วกันขอบเขตแบบชัดเจนมากนัก

-ผนังเรือนเป็นเรือนเกย ประกอบไปด้วย เรือนใหญ่ เกย ชานแดด และเรือนไฟ

-เรือนใหญ่ เป็นห้องนอนเปิดโล่ง และนอนรวมขนาด 3 ช่วงเสา ตามความยาวของตัวเรือน

-สำหรับเกยใช้ระนาบกันแบบโปร่งๆ เกยกับเรือนใหญ่มีระนาบต่างกัน

-เรือนใหญ่ กับเรือนไฟ วางแนวตั้งฉากกันเชื่อมต่อกันด้วยชานหรือชานแดด

-ระดับเรือนใหญ่กับเกยมีระดับต่างกัน เกยสูงกว่าชานแดด

3. รูปทรงและรูปแบบเรือน ลักษณะเด่นดังนี้

-เรือนใหญ่

พื้นที่ใต้ถุนโล่ง ผนังเรือนใหญ่ชั้นบนเป็นไม้แอมแป้น ติแนวนอนตลอดผนังจรดหลังคา รูปทรงหลังคาเรือนใหญ่มีความลาดชันต่ำ น้อยกว่า 30 องศา

-เรือนไฟ

พื้นที่ใต้ถุนโล่ง ผนังพบทั้งเป็นไม้และฝาไม้ไผ่สาน รูปทรงหลังคาความลาดชันมากกว่า 30 องศา

-ช่องเปิด

บานหน้าต่างเป็นบานเปิดคู่ ประตูมีทั้งเปิดคู่และบานเดี่ยว ช่องแสงพบมากเกือบทุกหลัง

4. สัดส่วนเรือน และขนาดสัดส่วนเรือน ลักษณะเด่นดังนี้

-สัดส่วนพื้นที่ใช้สอย ห้องนอนมีพื้นที่ใช้สอยมากที่สุด รองมาเป็นเกยโดยมีชาน และเรือนไฟในสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยที่รองลงมา ขนาดเรือนโดยรวม มีความสูงใกล้เคียงกับเรือนพื้นถิ่นอีสานทั่วไป

-ขนาดสัดส่วนเรือน เรือนนอน มีขนาดเรือนที่พอดีกับการใช้สอยใหญ่ไม่มากนัก เกย มีพื้นที่ใช้สอยมาก เรือนไฟมีขนาดสัดส่วนใกล้เคียงกับเรือนไฟของอีสาน

5. ระบบโครงสร้าง ลักษณะเด่นดังนี้

-เรือนทั้งหมดประกอบด้วยเสาคานอย่างง่าย โดยแต่เดิมเป็นระบบเสาคานแบบดอกกลม และเดือยแล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นระบบเสาคานแบบเสาวางคานธรรมดา พื้น ผนัง ประตู หน้าต่าง และชิ้นส่วนเรือนประกอบด้วย การบาก และยึดด้วยตะปู

6. การใช้วัสดุ ลักษณะเด่นดังนี้

-องค์ประกอบหลังของเรือนใหญ่เป็นไม้เกือบทั้งหมด เรือนไฟองค์ประกอบหลักเป็นไม้ ผนังมีทั้งไม้และไม้ไผ่สาน หลังคาเป็นสังกะสี กระเบื้องปิกไม้

แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย

ขั้นตอนแรก ทบทวนงานวิจัย ผู้วิจัยทำการสำรวจหาข้อมูลและความสำคัญของพื้นที่ การรวบรวมองค์ความรู้จากเอกสารวิชาการในประเทศ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมาสถาปัตยกรรม สำรองและเก็บข้อมูลเรือนพักอาศัยพื้นถิ่น สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชาชนและชาวบ้าน

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในสร้างกระบวนการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ดังนี้

-สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย

-ทราบแนวทางการออกแบบเรือนพักอาศัย ที่มีพื้นที่ใช้สอยในขนาดที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ พร้อมรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่รักษาและส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จัดเวทีนำเสนอคนในท้องถิ่นและชุมชน ให้รับทราบข้อมูลต่างๆที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลมาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และลงมือปฏิบัติจริงทั้งผู้วิจัยและชุมชน โดยการออกแบบร่างเบื้องต้น เพื่อคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัย

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ต่างๆมาพัฒนาเป็นแบบร่างการออกแบบเรือนพักอาศัย เพื่อนำเสนอต่อคนในท้องถิ่นและชุมชนเป็นครั้งสุดท้าย

ขั้นตอนที่ 5 นำเสนองานครั้งสุดท้าย และเสนอแนวทางการพัฒนาต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

การเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร จากวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การทบทวนงานวิจัย สำรองหาข้อมูลและความสำคัญของพื้นที่ลงพื้นที่ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางในสร้างกระบวนการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น โดยที่คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการออกแบบเรือนพักอาศัยสามารถสรุปรูปแบบของเรือนประยุกต์ได้ 3 รูปแบบดังนี้

เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์แบบที่ 1

เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์แบบที่ 1

องค์ประกอบครอบครัว ประกอบด้วย

- พ่อ - แม่
- ลูกชาย

- ลูกสาว

ลักษณะตัวเรือน ตัวเรือนมีลักษณะเป็นเรือนเกยมีความเป็นอิสระร่วมสมัย มีความสูง 2 ชั้น ชั้นบนประกอบด้วยเรือนนอน พื้นที่อเนกประสงค์ ชานแดด ห้องน้ำและเรือนครัว ใช้ชานแดดเป็นตัวเชื่อมต่อ มีบันไดหลักอยู่หน้าเรือนและบันไดรองอยู่ชานหลังบ้าน ชั้นล่างเป็นพื้นที่เปิดโล่งอเนกประสงค์ มีส่วนที่เป็นห้องเก็บของ ที่เลี้ยงสัตว์ และที่จอดรถ

ลักษณะโครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐฉาบปูน และผนังไม้ฝาสำเร็จรูป โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กมุงด้วยกระเบื้องลูกฟูกลอนลึก ชายคาตีเว้นร่องด้วยไม้ระแนงสำเร็จรูป พื้นเรือนนอนคอนกรีตปูด้วยไม้ปาเก้ วัสดุพื้นชานแดดใช้ไม้เทียมสำเร็จรูปตีเว้นร่อง ส่วนพื้นที่ชั้นล่างเป็นกระเบื้องดินเผา และปูนซีเมนต์ขัดมัน กรอบวงกบประตูหน้าต่างใช้ไม้จริง

องค์ประกอบของเรือนพักอาศัย ประกอบด้วย

- ห้องนอนพ่อ – แม่ อยู่ในส่วนเรือนนอน อยู่ระหว่างห้องนอนลูกสาวและห้องนอนลูกชาย หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย
- ห้องนอนลูกชาย อยู่ข้างห้องนอนพ่อ แม่ ทางทิศตะวันออกสุดของเรือนนอน หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย
- ห้องนอนลูกสาว อยู่ข้างห้องนอนพ่อ แม่ ทางทิศตะวันตกสุดของเรือนนอน หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย
- ห้องพระ อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเรือน บริเวณเกย หน้าห้องนอนของลูกชาย เป็นที่เก็บหิ้งพระ และหิ้งของบรรพบุรุษ
- ห้องครัว ตั้งอยู่บริเวณเรือนครัว ทางทิศตะวันตกของเรือน เชื่อมต่อจากบริเวณชานแดด
- ห้องน้ำ ตั้งอยู่เรือนครัว เข้าถึงจากบริเวณชานแดด หลังบ้านหรือบริเวณเกย

- ห้องเก็บของ อยู่บริเวณชั้นล่างใต้เรือนครัว ใช้เป็นที่เก็บของอเนกประสงค์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตร เครื่องมือหาปลา อื่นๆ

- พื้นที่อเนกประสงค์ พื้นที่เปิดโล่งบริเวณชั้นล่าง ใช้นั่งเล่นพักผ่อน หรือรับแขก และใช้เป็นที่ทำหัตถกรรม ทำเสื้อ ทอผ้าไหม และสานแห ฯลฯ

- ที่จอดรถ ใช้จอดทั้งรถยนต์ และรถทางการเกษตร

ส่วนประกอบอื่น ๆ

- เกย คือส่วนที่เชื่อมระหว่างเรือนนอนและชานแดด ใช้เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ เช่น รับแขก หรือเป็นส่วนพักผ่อน

- ชานแดด คือเป็นส่วนเชื่อมต่อองค์ประกอบต่างๆในเรือน เช่น เกย เรือนครัว และ บันไดขึ้นเรือน

เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์แบบที่ 2**เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์แบบที่ 2****องค์ประกอบครอบครัว ประกอบด้วย**

- พ่อ - แม่
- ลูกชาย
- ลูกสาว

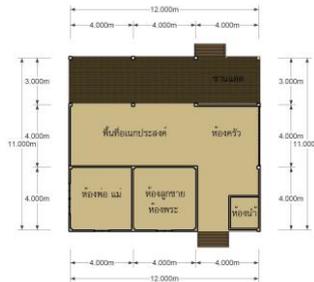
ลักษณะตัวเรือน ตัวเรือนมีลักษณะเป็นเรือนเกยมีความเป็นอีสานร่วมสมัย มีความสูง 2 ชั้น ชั้นบนประกอบด้วยเรือนนอน พื้นที่อเนกประสงค์ ชานแดดห้องน้ำและเรือนครัว ใช้ชานแดดเป็นตัวเชื่อมต่อ ชั้นล่างเป็นพื้นที่เปิดโล่งอเนกประสงค์ มีส่วนที่เป็นห้องเก็บของ และที่จอดรถ

ลักษณะโครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐฉาบปูน และผนังไม้ฝาสำเร็จรูป โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กมุงด้วยกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก ชายคาตีเว้นร่องด้วยไม้ระแนงสำเร็จรูป พื้นเรือนนอนคอนกรีตปูด้วยไม้ปาเก้ วัสดุพื้นชานแดดใช้ไม้เทียมสำเร็จรูปตีเว้นร่อง ส่วนพื้นที่ชั้นล่างเป็นกระเบื้องดินเผา และปูนซีเมนต์ขัดมัน กรอบวงกบประตูหน้าต่างใช้ไม้จริง

องค์ประกอบของเรือนพักอาศัย ประกอบด้วย

- ห้องนอนพ่อ - แม่ อยู่ในส่วนเรือนนอน อยู่ระหว่างห้องนอนลูกสาวและห้องนอนลูกชาย หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย
- ห้องนอนลูกชาย อยู่ข้างห้องนอนพ่อ แม่ ทางทิศตะวันออกสุดของเรือนนอน หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย มีส่วนที่เป็นหิ้งพระและหิ้งบรรพบุรุษ
- ห้องนอนลูกสาว อยู่ข้างห้องนอนพ่อ แม่ ทางทิศตะวันตกสุดของเรือนนอน หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย
- ห้องครัว ตั้งอยู่บริเวณเรือนครัว ทางทิศตะวันตกของเรือน เชื่อมต่อจากบริเวณชานแดด
  - ห้องน้ำ อยู่ทางทิศเหนือติดกับครัว
- ห้องเก็บของ อยู่บริเวณชั้นล่างใต้เรือนครัว ใช้เป็นที่เก็บของอเนกประสงค์ เช่น เครื่องมือทางการเกษตร เครื่องมือหาปลา อื่นๆ
- พื้นที่อเนกประสงค์ พื้นที่เปิดโล่งบริเวณชั้นล่าง ใช้นั่งเล่นพักผ่อน หรือรับแขก และใช้เป็นที่ทำหัตถกรรม ทำเสื้อ ทอผ้าไหม และสานแห ฯลฯ
- ที่จอดรถ จอดรถยนต์หรือรถทางการเกษตร

เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์แบบที่ 3

เรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์แบบที่ 3

องค์ประกอบครอบครัว ประกอบด้วย

- พ่อ - แม่
- ลูกชาย

ลักษณะตัวเรือน ตัวเรือนมีลักษณะเป็นเรือนเกยมีความเป็นอีสานร่วมสมัย มีความสูง 1 ชั้น ประกอบด้วยห้องนอน พื้นที่อเนกประสงค์ ชานแดดห้องน้ำและห้องครัว การใช้สอยบริเวณใต้ถุนใช้เก็บไม้พินหรือ รถทางการเกษตร

ลักษณะโครงสร้างและวัสดุ โครงสร้างเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐฉาบปูน และผนังไม้ฝาสำเร็จรูป โครงสร้างหลังคาเป็นโครงสร้างเหล็กมุงด้วยกระเบื้องลูกฟูกลอนเล็ก ชายคาตีเว้นร่องด้วยไม้ระแนงสำเร็จรูป พื้นเรือนนอนคอนกรีตปูด้วยไม้ปาเก้ วัสดุพื้นชานแดดใช้ไม้เทียมสำเร็จรูปตีเว้นร่อง กรอบวงกบประตูหน้าต่างใช้ไม้จริง

องค์ประกอบของเรือนพักอาศัย ประกอบด้วย

- ห้องนอนพ่อ - แม่ หันหัวนอนไปทางทิศใต้ เชื่อมต่อกับเกย อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเรือน
- ห้องนอนลูกชาย มีส่วนที่หิ้งพระ และหิ้งบรรพบุรุษ
- ห้องครัว เป็นพื้นที่เชื่อมต่อจากเกย ช่องเปิดระแนงไม้เพื่อการระบายอากาศ
- ห้องน้ำ อยู่ติดกับครัวทางด้านทิศตะวันตก

- พื้นที่อเนกประสงค์ พื้นที่บริเวณหน้าห้องใช้สำหรับรับแขกหรือพักผ่อน พื้นที่บริเวณชานหน้าบ้าน ใช้นั่งเล่นพักผ่อน หรือรับแขก และใช้เป็นพื้นที่ทำหัตถกรรม ทำเสื้อ ท่อผ้าไหม และสานแห ฯลฯ

แนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร โดยที่รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประยุกต์ทั้ง 3 รูปแบบนั้น เป็นเพียงแนวทางและตัวแทนที่ส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่นในรูปแบบสถาปัตยกรรมเรือนพักอาศัย ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการศึกษาการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ อันเป็นทางเลือกสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมอีสานร่วมสมัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเรื่องเรือนพื้นถิ่น ในการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร อาจทำให้การศึกษามีข้อมูลในเชิงลึกที่ไม่เพียงพอ ข้อมูลบางส่วนอาจนำไปศึกษาต่อเพื่อต่อยอดทางความคิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุดได้
2. ในการสำรวจภาคสนาม ชุมชนบ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในชุมชนยังมีความเชื่อและปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด อีกทั้งเรือนพื้นถิ่นในชุมชนยังมีความสมบูรณ์อยู่มาก พบบ้านหลายหลังยังมีวิถีชีวิตแบบเดิมอยู่ วัฒนธรรมภายนอกหรือยุคสมัยที่

เปลี่ยนไปอาจทำให้ชุมชนนี้เปลี่ยนแปลงได้จึงควรที่จะศึกษาพื้นที่นี้ในเชิงลึก และพัฒนาต่อเพื่อให้ชุมชนยังคงรูปแบบวิถีชีวิตแบบเดิมต่อไปได้

3. การศึกษาเรื่องการเสนอแนวทางการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ กรณีศึกษา บ้านโนนยาง ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหารครั้งนี้ ยังขาดความสมบูรณ์ของเนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ เป็นการเสนอแนวทางในการออกแบบเรือนพื้นถิ่นผู้ไทประยุกต์ ดังนั้น การศึกษาควรจะศึกษาต่อเนื่องต่อไป เพราะสถาปัตยกรรมย่อมมีการพัฒนาตามยุคตามสมัยไม่มีที่สิ้นสุด

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและนฤมิตศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประจำปีงบประมาณ 2554 (รอบที่ 2)

เอกสารอ้างอิง

- กมล วงษ์คำ.(2545) .คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างเรือนไม้พื้นบ้านอีสาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต).มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทน์ยี่ วงศ์คำ. (2546) . พัฒนาการเรือนพื้นกะเลิง กรณีศึกษานานองหนาว อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร จุดเปลี่ยนทางสังคม วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรม.วารสารวิชาการ.คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ธิตี เสงรัมย์.(2530). *สถาปัตยกรรมในอีสาน* ใน สถาปัตยกรรมอีสาน กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส.
- นพดล ตั้งสกุล และ จันทนีย์ วงศ์คำ.(2547). *คติความเชื่อและระบบสังคมกับการปลูกเรือนพื้นบ้าน และชุมชนผู้ไท*.
ขอนแก่น : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ไพโรจน์ เพชรสังหาร.(2530) .*คติความเชื่อและพิธีกรรมในการปลูกเรือน กรณีศึกษากลุ่มชาวผู้ไท อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์*. ใน สถาปัตยกรรมอีสาน. กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส.
- สุวิทย์ จิระมณี.(2530).*ประเพณีคติความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสาน* ใน สถาปัตยกรรมอีสาน
กรุงเทพฯ : เมฆาเพรส.
- อนุวิทย์ เจริญศุภกุล.(2530) *จุดเด่นในงานสถาปัตยกรรมอีสาน* ใน *สัมมนาเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมอีสาน*
ขอนแก่น : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.